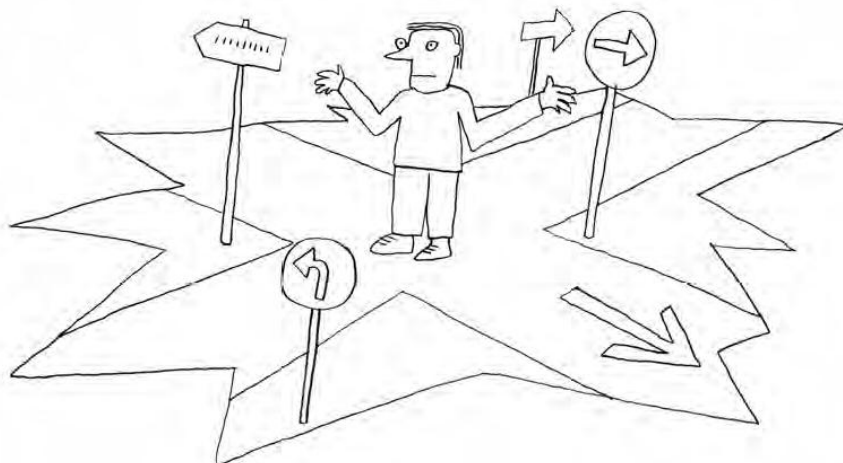

Kapitulli 2 – Qartësimi i vlerave

Hyrje

Në shoqërinë e sotshme, ne mund dhe duhet të zgjedhin vlerat që besojmë se janë të rëndësishme dhe kuptimplote për ne. Duke bërë zgjedhje të tilla, ne përdorim lirinë tonë të personit, mendimit, besimit si dhe lirinë e shprehjes kur tregojmë pikëpamjet tona në publik. Prandaj, ushtrimet në këtë kapitull trajtojnë një parim kyç të të drejtave të njeriut: lirinë e personit ose të individit.

Sikurse tregohet me anë të ilustrimit, liria vetjake vjen bashkë me nevojën për të bërë zgjedhje. Njerëzit e lirë mund të jenë tmerrësisht të vetmuar. Askush nuk mund dhe nuk duhet të na thotë se çfarë të besojmë ose çfarë vlerash duhet të zgjedhim. Por, ne duhet të zgjedhim – përndryshe si do ta marrim vesh se çfarë është e rëndësishme në jetë? Prandaj, zgjedhja e vlerave është një çështje kryesore për të rinjtë, në përpjekjet e tyre për t’iu përgjigjur pyetjeve: Kush jam unë? Cili është identiteti im?

Nga pikëpamja e nevojave të shoqërisë në tërësi, ne zbulojmë se liria e individit të çon në një shoqëri pluraliste, ku anëtarët e saj mbështetin vlera dhe bindje të ndryshme. Por, pluralizmi mund të jetë edhe burim konflikti. Kjo bën që të lindë pyetja se në cilat vlera mbështeten shoqëria dhe demokracia jonë; për shembull, vlerësimi i kompromisit, mospërdorimi i dhunës apo përfshirja e pakicave). Zakonisht, nëse anëtarët e një shoqërie ia dalin të merren vesh në lidhje me rregullat e argumentimit paqësor dhe të vendimmarrjes, atëherë ata mund të përballojnë mjaft çështje kundërshtuese që lidhen me pikëpamjet dhe interesat e tyre.

Të gjitha këto çështje janë njësoj të rëndësishme në mikro-shoqërinë e një klase shkolle dhe për gjithë shoqërinë në përgjithësi. Në një shoqëri demokratike, asnjë individ ose pushtet nuk ka të drejtën të caktojë vlera për të gjithë. Përkundrazi, qytetarët do të zhvillojnë bisedime për të arritur një marrëveshje, sado të vogël, për disa vlera. Andaj, s’është punë e mësuesit të përcaktojë vlerat nga pikëpamja e korrektësisë politike, e ndonjë partie, bindje a ideologjie të veçantë. Nxënësit duhet të mësojnë se si ta shfrytëzojnë lirinë e tyre të mendimit dhe si t’i ndajnë zgjedhjet e tyre me të tjerët.

Këto ushtrime i mbështetin nxënësit në zhvillimin e aftësive për të zhvilluar bisedime. Ata ndërgjegjësohen për parimin themelor të prapësimimit. Ata e kuptojnë se zgjedhja e vlerave ka të bëjë shumë me gjendjen shoqërore dhe mbrojtjen e interesave tona. Në çdo ushtrim, mënyra si nxënësit argumentojnë, në mënyrë paqësore dhe në respekt të ndërsjellë, është po aq e rëndësishme sa edhe vetë çështja për të cilën ata argumentojnë pro apo kundër.

Ushtrimi 2.1. Loja me trap

Objektivat mësimore	Nxënësit njihen me nocionin e vlerave. Nxënësit mësojnë si t'i identifikojnë paragjykimet
Burimet	Loja me letra jep informacion në lidhje me personazhet.

Procedura

Nëntë persona janë lënë në mëshirë të fatit mbi një trap, në det të hapur. Ata nuk e dinë vendndodhjen e tyre të saktë. Trapi nuk i nxë të gjithë dhe, për këtë arsye, katër prej tyre duhet të hidhen në det.

Kush do të jenë ata dhe pse?

Çdo nxënës merr një kartë, në të cilën janë dhënë disa të dhëna për personazhin që ai ose ajo do të luajë.

Ky nuk është vetëm një lojë me role, por edhe një çështje identifikimi me personazhin, duke gjetur edhe arsyet që ai meriton, më shumë se të tjerët, për të mbijetuar. Ata duhet të përdorin gjithmonë vetën e parë «Unë». Në kartë janë treguar edhe situata dhe kush është në rrezik. Gjatë kësaj faze të parë prej dhjetë minutash, qetësia duhet të jetë absolute.

1. Nxënësit punojnë në grupe me nga katër deri në gjashtë veta.
Secili grup vendos se kush duhet të shpëtohet, në bazë të argumenteve të paraqitura nga çdo nxënës. Për të rritur ndërveprimin, çdo person duhet të mbrojë, jo vetëm personazhin e tij, por edhe të sulmojë personazhin tjetër. Megjithatë, vendimi i përbashkët duhet të merret brenda njëzet minutave
2. Secili grup bën të ditur zgjedhjet e tij, të cilat i krahason me ato të grupeve të tjera.
3. E gjithë klasa identifikon vlerat dhe paragjykimet që dolën gjatë veprimtarisë .

Materialet

Disa shembuj personazhesh të ndryshme

Një bojaxhi 35-vjeçar, beqar, që është aktiv në një lëvizje politike	Një cigan që sapo ka dalë nga burgu
Një prostitutë me HIV-pozitiv	Një e moshuar, një vejushë, që, me kursimet e veta, udhëton për në vendlindjen e vet, për të takuar prapë të birin
Një pianist rus, baba i dy fëmijëve	Një i ri anglez kokërruar i dehur
Një i ri 15-vjeçar, fitues i një çmimi të rëndësishëm në letërsi	Një lojtar bejsbolli, i vjetër e i njohur, amerikan
Një ambasador që punon për Kombet e Bashkuara	Një nënë e re që ka thyer një rën këmbë
Një ushtar që kthehet me leje nga ushtria	

Ushtrimi 2.2. – Sistemi i vlerave

Objektivi mësimor	Nxënësit zbulojnë se vlerat e ndryshme janë një burim përplasjesh të mundshme.
Mjetet	Letër dhe stilolapsa, një fletë pune që përmban një listë vlerash të ndryshme.

Procedura

Çdo nxënësi i jepet një listë me 20 vlera, jo sipas një renditjeje të veçantë: sukcesi shoqëror, dashuria, bindja, siguria, paqja, rendi, dinjiteti i njeriut, vlerësimi për veten, barazia, vlerësimi për të tjerët, ndershmëria, familja, solidariteti, përgjegjshmëria, drejtësia, duresa, liria, konkurrenca, shëndeti, atdhetarizmi.

1. Nxënësit punojnë në çifte.
2. Mësuesi kërkon që nxënësit t'i grupojnë vlerat në tri kategori. « Në grupin e parë, vendosni ato që ju duken më të rëndësishme; në grupin e dytë, ato më pak të rëndësishme; dhe, në fund, ato që nuk mund të grupohen.» Kjo punë duhet të bëhet ngadalë dhe me vëmendje.
3. Nxënësit japin mendimet e tyre në çifte, që duke i këmbyer për të krijuar çifte të reja. Hierarkia nuk parapëlqehet nga asnjë çift. Në këtë veprimtari, nxënësit nuk vlerësohen me notë ose me forma të tjera. Mësuesi duhet të theksojë ndryshimin ndërmjet vlerave ideale të thjeshta dhe atyre të frytshme – ato që marrin parasysh një lloj sjelljeje.
4. Kërkojuni nxënësve të ruajnë listën me zgjedhjet e tyre të para.

Shtojcë

1. Nxënësit formojnë grupe me nga tre veta dhe krahasojnë sistemet e tyre përkatëse (lista e zgjedhjes së parë), duke iu përgjigjur pyetjeve të mëposhtme:
  - Përse e kam zgjedhur këtë vlerë si më të rëndësishmen?
  - A ka kjo vlerë ndonjë rëndësi për sjelljen time të vërtetë?
  - Cilat janë pengesat për arritjen e saj?
  - Cili është konflikti im kryesor?
  - Çfarë mund të bëj për ta zgjidhur atë?
  - Cilat janë qëndrimet individualiste, të kundërta me angazhimet e vërteta kolektive?
2. Nxënësit grupojnë vlerat sipas kategorive, për shembull, etika e përgjithshme ose të drejtat e njeriut, përdorimi i praktik, sukcesi i përgjithshëm ose shoqëror. Cili grupim duket se është më i rëndësishmi? Individit, kur ballafaqohet me zgjedhje, mund të veprojë pa u menduar, sipas zakonit, ose i nxitur nga ato që duken se janë arsyet më të mira për të vepruar. Ne mendojmë për vlerat kur kërkojmë të zgjedhim qëllimet dhe jo mjetet më të mira për arritjen e tyre.
3. Ky proces mundëson një zgjidhje të pranueshme për të gjitha palët që ballafaqohen me argumente të kundërta kur ka konflikt interesash. Edhe pse shpesh, shtyhem i përdorim moralin për të mbrojtur interesat vetjake, disa parime janë të nënkuptuara dhe në veprim. Respekti për individin është një parim, një rregull, që e bën të mundshëm pranimin ose mospranimin e një kategorie veprimesh të caktuara. Kriteri më i besueshëm për të ditur nëse një rregull i sjelljes ndihmon në respektimin e individit është prapësimi. Kjo na bën t'i japim po aq rëndësi interesave të të tjerëve sa edhe tonave.

Nxënësit, në grupe, duhet të formulojnë disa parime të tilla si:

- Ligji duhet zbatuar gjithmonë
- Të gjithë kanë të drejtë të jetojnë jetën si t'u duket më mirë.

Pastaj, ata mund të identifikojnë pikëpamjet e shprehura dhe parimet kryesore.

Ushtrimi 2.3. – Filozofia e jetës

Objektivi mësimor	Nxënësit kuptojnë se vlerat kanë rëndësi të ndryshme praktike
Mjetet	Një listë me jetë të ndryshme në një afishe ose në dërrasën e zezë.

Procedura

1. Nxënësit vlerësojnë çdo «mënyrë të jetës» me ndihmën e shkallës së mëposhtme:
7 – E pëlqeni shumë
6 – E pëlqeni
5 – E pëlqeni plotësisht
4 – Jeni moskokëçarës ndaj saj
3 – Nuk ju bëhet vonë për të
2 – Nuk e pëlqeni
1 – Nuk e pëlqeni fare.
2. Mësuesi kërkon nga nxënësit të krahasojnë vlerësimin e tyre në çifte ose në grupe me tre ose katër vetash.

Zgjerim

Nxënësit përshkrim me shkrim mënyrën ideale të jetës së tyre (ata duhet të përpiqen të shmangin së përshkruari mënyrën e tyre të jetës). Kështu zbulojnë se cilat janë kundërshtitë; a përputhen ato me shkallën e tyre të vlerave?

Materialet

(Shih faqen në vijim)

Mënyra të ndryshme të jetës

1. Cilësitë vijuese janë të nevojshme në jetë: përmbajtja, zgjuarsia, drejtpeshimi i ekstremeve, miqësia, vetëkontrolli, disiplina, largpamësia, mirësjellja dhe respekti për traditat e caktuara.
2. Çështjet kryesore në jetë janë: liria individuale dhe intelektuale, moskokëçarja ndaj interesave materiale dhe botës fizike.
3. Vetitë më të rëndësishme janë: dhembshuria, dashuria, përkushtimi, kontrolli i pasioneve dhe interesave, çiltërsia me të tjerët. Nuk duhet pasur besim te zgjuarsia për keq, dëshira për pushtet dhe egoizmi.
4. Të gëzosh jetën ka më tepër rëndësi se të ndryshosh botën; refuzimi etikës, i disiplinës dhe i vetëmohimit; nevoja për shoqëri, por me periudha vetmie.
5. Individu duhet të identifikohet me grupin dhe të kërkojë miqësinë e tij. Të qenit i shoqërueshëm dhe veprimi janë të rëndësishme, ashtu sikundër hedhja poshtë e përsiatjes si abstraktim, për vetminë dhe interesat materiale. Parapëlqehen gjithmonë konkretizimi emocional pozitiv edhe kënaqësitë e përbashkëta.
6. Individët duhet të kërkojnë të merren me veprimtari fizike të bollshme, eksplorimin e botës së vet dhe të shqisave praktike, parapëlqimin për punë, hedhjen poshtë të ëndrrave që i ngjallin mallin për të kaluarën, kundërshtimin e rehatisë dhe vetëkënaqësisë.
7. Megjithëse ditët ndjekin njëra-tjetrën, ato janë krejt të ndryshme nga njëra-tjetra. Paqëndrueshmëria dhe përshtatja janë kryesore, andaj njerëzit duhet të kenë dëshirën të gëzojnë çdo çast të rëndësishëm të jetës. Mbi të gjitha, mos bjerë skllav i një ideje të vetme.
8. Kënaqësitë e thjeshta janë të rëndësishme: rehatia, miqësia, çlodhja, shëndeti i mirë, kundërshtimi i kënaqësive të forta e të ndërlikuara, hedhja poshtë e ambicies dhe fanatizmit.
9. Çiltërsia dhe mendjemprehtësia janë të domosdoshme: kënaqësia dhe suksesi vijnë vetë; prit me qetësi dhe mendjemprehtësi.
10. Njerëzit duhet të kenë vetëkontroll, por duhet të hapin sytë, të jenë të vetëdijshëm për fuqinë e të tjerëve dhe kufizimet e vetë njeriut. Ata duhet të jenë bujarë, por jo utopikë, dhe në jetë duhet të ecin me vetëkontroll dhe dinjitet.
11. Shqyrtimi është i rëndësishëm. Bota është tepër e madhe dhe mjaft agresive. Jeta shpirtërore është thelbësore dhe ka përparësi mbi një botë të pavlerë dhe sipërfaqësore, që duhet të hidhet poshtë.
12. Vëmendja duhet përqendruar te: veprimi, ekzekutimi, sfida, ndërtimi; trupi, duart, muskujt janë jeta e vërtetë. Maturia, rehatia dhe çlodhja duhen të hidhen poshtë.
13. Qeniet njerëzore rrojnë për të shërbyer: t'u sjellësh dobi të tjerëve duke nxitur mbarëvajtjen e tyre vetjake. Jepu plotësisht pas botës; ji i përrulur, i qëndrueshëm, besnik, i epshëm. Prano pa bërë pyetje, puno për sundimin e së Mirës.